

**Jihočeská univerzita
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd**

Účinnost politiky životního prostředí Evropské unie

Diplomová práce

Vedoucí práce: RNDr. Naděžda Johanisová

Vypracovala: Jana Švarcová

České Budějovice

2007

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Č. Budějovicích, dne 20. dubna 2007

Poděkování

Děkuji RNDr. Naděždě Johanisové za odborné vedení diplomové práce a za věcné připomínky a rady. Dále děkuji své mamince za podporu.

Anotace

Tato práce definuje současný postoj Evropské unie k životnímu prostředí a způsob, jakým se tento postoj odráží v její ekonomické politice. Práce by měla přispět do diskuse a skutečné účinnosti této poměrně mladé politiky. V návaznosti na základní principy Evropské unie ve vztahu k životnímu prostředí a prostředky implementace těchto zásad přináší práce příkladové studie. Je rozpracován přehled ekonomických nástrojů politiky životního prostředí, přičemž je kladen důraz na dodržování principu trvale udržitelného rozvoje jako jednoho ze zásadních cílů Evropské unie v současné době. Práce naznačuje výslednou podobu politiky, která je trvale ovlivňována ze strany ziskových a neziskových subjektů. Výsledkem práce by měla být odpověď na otázky: Jaká je účinnost politiky životního prostředí Evropské unie v realitě? Směřuje Evropská unie k trvale udržitelnému rozvoji, nebo je její snahou ekonomický růst?

Abstract

The thesis defines the contemporary attitude of the European union to the environment and a way of a reflection of this attitude to its economic policy. The author of the thesis aims to contribute to the discussion and real effectiveness to such a young policy. The thesis contains example studies reflecting the basic principles of the European union and its relation to the environment as well as the instruments of the implementation of these principles. A list of economic instruments of the environmental policy is worked up there. The sustainable development as one of the main contemporary objectives of the European union and respect of it are strongly emphasised there. The thesis outlines the final picture of the policy which is still influenced by profit and non-profit subjects. Answers to the following questions should be a result of the thesis: What is the real effectiveness of the environmental policy of the European union? Does the European union tends to the sustainable development or does it tends to the economic development?

Přílohy:

Přehled základních dokumentů týkajících se EU (zpracováno podle oficiálních serverů EU euroskop.cz a evropská-unie.cz)

Smlouvy:

Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO) (Pařížská smlouva) - 18. 4. 1951

Smlouva o založení Evropského společenství (ES) tzv. Římská smlouva - 25. 3. 1957

Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii (Euratom) - 25. 3. 1957, platí od 1. 1. 1958, podepsána společně se Smlouvou o EHS v Římě 25. března 1957. Na tyto smlouvy se často odkazuje jako na "Římské smlouvy". Je-li použit termín "Římská smlouva", rozumí se tím pouze Smlouva o EHS

Smlouva o Evropské unii - 7. 2. 1992 , platí od roku 1.11. 1993 - Maastrichtská smlouva změnila název Evropského hospodářského společenství na pouhé "Evropské společenství". Zavedla rovněž nové formy spolupráce vlád členských zemí - například v oblasti obrany a v oblasti "spravedlnosti a vnitřních věcí". Přidáním této mezivládní spolupráce ke stávajícímu "systému Společenství" vytvořila Maastrichtská smlouva novou politickou a zároveň hospodářskou strukturu sestávající ze tří pilířů: Evropskou unii (EU).

Deklarace:

Laekenská deklarace - 15. 12. 2001 - formuluje 60 cílových otázek k budoucnosti Evropské unie. V těchto otázkách jsou podrobně rozvedena čtyři hlavní témata: rozdělení a stanovení pravomocí, zjednodušení smluv, institucionální uspořádání a směřování k ústavě pro občany Evropy.

Charta základních práv občanů EU - 7. 12. 2000

Schumanova deklarace - 9. 5. 1950 - prohlášení francouzské vlády vysvětlující důvody chystaného vzniku Společenství uhlí a oceli

Dokumenty Rady Evropy a Organizace spojených národů

Všeobecná deklarace lidských práv - 10. 12. 1948 - přijato a vyhlášeno Valným shromážděním OSN. Valné shromáždění vyzvalo všechny členské státy Organizace spojených národů, aby znění Deklarace zveřejnily a "podpořily její šíření, vystavování, čtení a vykládání zejména ve školách a ostatních vzdělávacích institucích bez ohledu na politické uspořádání států a území".

Bílé knihy

Bílé knihy Komise jsou dokumenty, které obsahují návrhy na činnost Společenství v určité oblasti. V některých případech Bílá kniha následuje po vydání Zelené knihy, jejímž cílem je zahájit proces konzultací o daném tématu na evropské úrovni. Po schválení Radou se z Bílé knihy může stát akční program Unie pro danou oblast. Bílá kniha má pro členské státy EU pouze doporučující povahu, je nezávazným dokumentem.

Bílá kniha o zodpovědnosti za škody na životním prostředí - únor 2000 - obsahuje strukturu budoucího EU-režimu environmentální odpovědnosti, jehož záměrem je zavedení principu znečišťovatelské země. Popisuje klíčové prvky, potřebné pro to, aby takový režim pracoval efektivně a prakticky.

Bílá kniha "Energie pro budoucnost - obnovitelné zdroje energie" - listopad 1997 - cílem bylo podporovat to, co bylo nazýváno trvale udržitelnou mobilitou, a to mimo jiné prostřednictvím zajištění, aby rozvoj dopravních systémů přispíval k systému trvale udržitelného rozvoje a respektoval životní prostředí a zejména snižování emisí CO₂

Dohody:

Schengenská dohoda - 14. 6. 1985 - dohoda o postupném rušení kontrol na společných hranicích mezi vládami států Hospodářské unie Beneluxu, Spolkové republiky Německo, a Francouzské republiky.

Obsah

ÚVOD	10
1. HLAVNÍ ZÁSADY OCHRANY ŽP	12
1.1 Princip vysoké úrovně ochrany.....	13
1.2 Princip předběžné opatrnosti a prevence.....	13
1.3 Princip integrované ochrany.....	14
1.4 Princip subsidiarity.....	15
1.5 Princip ochrany co nejbliže u zdroje znečištění.....	16
1.6 Princip udržitelného rozvoje.....	17
1.7 Princip platí znečišťovatel.....	18
2. EKONOMICKÉ NÁSTROJE PÉČE O ŽP	19
2.1 Definice nástrojů.....	19
2.2 Ekologické značení.....	21
2.3 Ekologická daňová reforma.....	26
2.4 Ekologický audit.....	29
2.5 Obchodování s emisemi.....	34
3. LEGISLATIVA A ROZHODOVÁNÍ V RÁMCI EU	39
3.1 Úvod.....	39
3.2 Kompetence institucí v oblasti rozhodování o ŽP.....	40
3.3 Lobbování v rámci EU.....	44
3.4 Účast veřejnosti.....	50
3.5 Aarhuská úmluva.....	53

ZÁVĚR	59
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	60
SEZNAM ZKRATEK	62
PŘÍLOHY	63

Úvod

Ochrana životního prostředí a omezení znečištění jsou v současné době stále diskutovanějšími problémy. Způsob, jakým žijeme, má svůj odraz v budoucnosti. Každý by měl zhodnotit svůj přístup k ochraně životního prostředí, neboť dnešek je charakterizován destrukcí duchovních a etických hodnot a přístupem k hmotnému zabezpečení. Člověku je dáno právo na zdravé životní prostředí, proto bychom si měli uvědomit, že naší povinností je chránit životní prostředí a zlepšovat jeho stav. V tom je nevyhnutelná intervence státu. Reakce na ekologické problémy by neměla vznikat až v důsledku nevyhnutelnosti řešení těchto problémů nebo jako plnění zahraničních závazků.

Předmětem diplomové práce je zhodnocení postojů Evropské unie k životnímu prostředí. Hlavním cílem textu je popis dané problematiky.

Práce je rozdělena do několika oddílů:

V **první kapitole** uvádím základní principy, které se vztahují k poměrně mladé politice životního prostředí Evropské unie a které mají vylepšit kvalitu nejen životního prostředí, ale i života a zdraví obyvatel.

Druhá kapitola pak definuje ekonomické nástroje politiky životního prostředí Evropské unie. Zabývám se zde ekologickou daňovou reformou, ekologickým auditem, ekologickým značením, obchodováním s emisemi. Lze předpokládat, že užití vhodných nástrojů povede k rozvoji života společnosti a ke splnění cílů, které si vytyčuje užití základních principů politiky.

Třetí kapitola práce hodnotí legislativní proceduru a kompetence institucí v rámci politiky životního prostředí.

Čtvrtá kapitola reaguje na předchozí text. Řeším zde vliv ziskových a neziskových subjektů na výkon politiky, možnost jejího ovlivnění ze strany nadnárodních korporací. Dále pak hovořím o Aarhuské úmluvě, o dokumentu, který má zaručit přístup veřejnosti k informacím, uvést občanskou společnost do účasti na procesu rozhodování v oblasti životního prostředí.

Práce obsahuje také příkladové studie (viz. 2. a 4. kapitola)

1. HLAVNÍ ZÁSADY OCHRANY ŽP

Hlavní zásady environmentální politiky EU jsou uvedeny v článku III-233(2) Smlouvy o Evropském společenství. Jedná se o zásady předběžné opatrnosti a prevence, odvrácení ohrožení životního prostředí především u zdroje a zásadu znečišťovatel platí.

Autorka Jančářová (2004) hovoří o zásadě jako o prvku, který poskytuje základní interpretační pravidla a reprezentuje převládající názory a postoje společnosti k využívání přírodních zdrojů a životnímu prostředí všeobecně. K základním zásadám pak patří:

- zásada trvale udržitelného rozvoje,
- zásada předběžné opatrnosti,
- zásada prevence,
- zásada integrované ochrany,
- zásada odpovědnosti původce,
- zásada spolupráce,
- zásada včasné informovanosti.

O principech se vyjadřuje jako o zásadách, které jsou důležité pro výklad jednotlivých ustanovení předpisů ES. Mezi principy pak řadí:

- princip trvale udržitelného rozvoje,
- princip předběžné opatrnosti,
- princip prevence,
- princip znečišťovatel platí

a dále principy speciální:

- vysoká úroveň ochrany,
- princip nápravy škody u zdroje,
- princip subsidiarity,
- princip integrace,
- princip proporcionality.

Já považuji termíny „zásada“ a „princip“ za totožný. O principu proporcionality se nehovoří jinde ve vztahu k životnímu prostředí. Jedná se o to, že Evropská unie může jednat pouze tedy, pokud zamýšlená činnost nepřesahuje to, co je nezbytné pro dosažení cílů Ústavy (Ústava pro Evropu, 2004).

1.1 PRINCIP VYSOKÉ ÚROVNĚ OCHRANY (euroskop.cz)

- Při přijímání evropských norem ochrany životního prostředí by se mělo vycházet z tradic přísnějších členských států a nejnovějších technologií a metod ochrany.
- Standard EU pak může být měkčí než v přísnějším státě EU - jednotlivé státy si ale mohou své starší přísnější normy ponechat.
- Princip vysoké úrovně ochrany také slouží k exportu národní legislativy o životním prostředí z náročnějších států EU do ostatních členských států
- tím se omezí nekalá konkurence států EU s měkčími nároky na ochranu životního prostředí.
- Tento cíl je definován podrobněji v následujících principech:

1.2 PRINCIP PŘEDBĚŽNÉ OPATRNOSTI A PREVENCE

- Je levnější a účinnější vzniku poškození životního prostředí zabránit, než řešit poškození, až když nastane (euroskop.cz).
- Tuto zásadu lze používat jako argument ve prospěch integrovaných environmentálních technologií, které předchází vzniku problematických látek oproti technologiím, u nichž je nutno škodlivé látky zachycovat filtry až na konci technologického procesu. Zásada nalézá uplatnění i v přístupu k novým technologiím. Například nové chemické látky a přípravky nemohou být prodávány, jestliže není znám stupeň jejich nebezpečnosti.

Problémy ŽP mají některé zvláštní rysy. Patří mezi ně například:

- dlouhé doby latence, než se projeví některé důsledky,
- zpočátku nenápadné potíže, postupně zesilované nekontrolovatelnými smyčkami kladných zpětných vazeb,
- exponenciální charakter růstu různých jevů, jež dlouho zůstávají nepovšimnuty a náhle „vybuchnou“,
- důsledky velmi vzdálené místně, časově i kauzálně od původních příčin,
- ireverzibilita, nevratnost některých dějů.

Odpovědí na tyto nebezpečné vlastnosti některých způsobů ohrožení ŽP je princip předběžné opatrnosti (Precautionary principle), který poprvé zdůraznila deklarace Konference v Bergenu (Bergen 1990). Jevy a procesy probíhající díky lidské aktivitě v ŽP jsou často tak složité, že nejsou včas plně postižitelné exaktním vědeckým poznáním. Přesto můžeme mnohdy předpokládat vážné ohrožení. V takovém případě velí princip předběžné opatrnosti nečekat, až se věci stoprocentně vyjasní, ale jednat okamžitě (Moldan, 1992).

1.3 PRINCIP INTEGROVANÉ OCHRANY (euroskep.cz)

- Při ochraně životního prostředí se musí přihlížet ke všem možným dopadům (tj. znečištění ovzduší a vody, ochrana živočišných a rostlinných druhů, ochrana rázu krajiny atd.) - nelze sledovat jen jeden aspekt ochrany životního prostředí a opominout ostatní.
- V širším smyslu princip integrované ochrany znamená, že se k dopadům na životní prostředí musí přihlížet i při navrhování a provádění ostatních politik EU (jako je politika ochrany spotřebitele, průmyslová politika, dopravní politika, trans-evropské sítě). Princip integrované ochrany je považován za vůbec nejdůležitější princip ochrany životního prostředí v EU.
- Otázky integrace zájmů ochrany životního prostředí a principů trvale udržitelného rozvoje do ostatních politik a programů Unie jsou součástí tzv. Cardiffské iniciativy.

K zabezpečení zásady integrované ochrany je nezbytné, aby:

- byla přijata veškerá vhodná preventivní opatření k omezení znečištění, především za využití nejlepších dostupných technik,
- nedocházelo k žádnému významnému znečišťování,
- produkce odpadu byla omezena na nejmenší možnou míru a tam, kde je odpad produkován, zabezpečit jeho recyklaci, případně zneškodnění způsobem, který nebude mít negativní vliv na ŽP,
- energie byla využívána efektivně,
- byla přijata opatření k prevenci havárií a k maximálnímu omezení jejich případných následků,
- po skončení provozu byla přijata opatření k zabránění rizika dalšího znečišťování a k uvedení objektu do stavu, který by neohrožoval ŽP (Jančářová, 2004).

1.4 PRINCIP SUBSIDIARITY

- Je společný pro všechny koordinované politiky EU a týká se rozdělení pravomocí mezi EU a členské státy.
- Podle principu subsidiarity by EU měla být v oblasti životního prostředí aktivní pouze tehdy, pokud by stejně účinně nemohly zasáhnout i členské státy samostatně.
- V principu subsidiarity mají členské státy jistou záruku proti nekontrolované expanzi pravomocí EU. V politice životního prostředí je však použití principu subsidiarity omezeno charakterem problému - problémy životního prostředí (typicky znečištění ovzduší a mezinárodních řek, migrace zvířat) nerespektují státní hranice, a regulace na úrovni EU je proto většinou účinnější (euroskop.cz).

Zásada subsidiarity by se neměla používat jako nástroj k definování optimální úrovně činností, která je buď lokální, regionální, národní, evropská nebo mezinárodní. Optimální úrovně ochrany životního prostředí je většinou dosaženo, jestliže různí aktéři na různých politických

úrovních (evropské, národní, regionální, lokální) spolupracují. V praxi byla často zásada subsidiarity používána jako argument v boji o kompetence.

1.5 PRINCIP OCHRANY CO NEJBLÍŽE U ZDROJE ZNEČIŠTĚNÍ

- Škodě na životním prostředí má být zabráněno co nejbližší původci škody, a ne až na dalších stupních řetězce znečištění.
- Ukázkou použití tohoto principu je například snaha zpracovávat nebezpečný odpad co nejbližší původci, a ne na vzdálených zpracovatelských zařízeních (euroskop).
- Z tohoto důvodu je lepší stanovovat emisní limity než imisní. V praxi se však tímto principem nelze řídit doslova, neboť by to mohlo způsobit potíže např. u automobilové dopravy (Jančářová, 2004)

1.6 PRINCIP UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

- Pojem trvale udržitelný rozvoj byl poprvé uveden v roce 1987 (zahrnut do zprávy Světové komise pro životní prostředí¹ a rozvoj nazvané „Naše společná budoucnost“). (Jančářová, 2004)
- Byl definován jako rozvoj uspokojující požadavky současnosti bez toho, aby byla narušena schopnost příštích generací uspokojit své vlastní potřeby.
- Detailnější definici obsahuje tzv. bílý dokument Toto společné dědictví, publikovaný Ministerstvem pro ŽP Velké Británie v r. 1990: „trvale udržitelný rozvoj znamená žít spíše z příjmu Země než ochuzováním jejího kapitálu“ a „udržování spotřeby obnovitelných přírodních zdrojů v mezích jejich opětovného doplňování“. Uznává vnitřní cenu přírodního

¹ Světová komise pro životní prostředí byla ustavena v roce 1983 jako nezávislé těleso OSN s cílem přezkoumat kritické problémy ŽP a formulovat realistické návrhy k jejich řešení.

světa a vysvětluje, že trvale udržitelný rozvoj „znamená předat následujícím generacím nejen bohatství vytvořené člověkem (jako budovy, silnice a železnice), ale také přírodní bohatství, jako jsou zdroje čisté vody, úrodná půda, bohatství přírodního života a dostatek lesů“.

- Tento princip se stává obecným principem ochrany životního prostředí ve členských státech.

- Jako cíl je zahrnut do Smlouvy o ES i do Smlouvy o EU(euroskop.cz).

- Princip udržitelného rozvoje souvisí se zásadou obecného dobra.

EU se k němu přihlásila podpisem Agendy 21 v Riu a konvencí o klimatu, biodiverzitě a desertifikaci.

Naplnění zásady trvale udržitelného rozvoje všeobecně vyžaduje:

- zabezpečování uspokojení potřeb současných generací bez toho, aby byla ohrožena či omezena možnost budoucích generací uspokojovat své potřeby
- poznání, že dodržení požadavků na ochranu ŽP se musí stát neodmyslitelnou součástí jakéhokoliv rozvoje
- ekonomický rozvoj a ochrana ŽP musí být chápány jako konvergentní (sbíhavé) neboli nekonfliktní cíle (Jančářová, 2004).

Hospodářský rozvoj naší společnosti – nejen naší – platí to dosud ve světovém měřítku – není trvale udržitelný. Děje se především na úkor budoucnosti. Dosáhnout zásadního obratu v dosavadním pojetí a učinit hlavním kritériem hospodářského rozvoje jeho trvalou udržitelnost je základním cílem naší ekologické politiky (Moldan, 1992).

Zásada trvale udržitelného rozvoje příliš zdůrazňuje antropocentricko-ekonomickou orientaci na uspokojování lidských potřeb. Je dobré ji srovnat s požadavky, které Mezinárodní svaz ochrany přírody zakotvil do Světové strategie ochrany přírody. Ta vidí cíl trvale udržitelného rozvoje v zachování a zlepšení biosférických životodárných systémů, základních ekologických procesů a biologické diversity (Jančářová, 2004).

První strategická zpráva vlády Velké Británie o trvale udržitelném rozvoji, vydaná v lednu 1994, definovala čtyři zásady, které by měly být uplatňovány při nutných kolektivních akcích:

- Rozhodnutí by měla být založena na nejlepších možných vědeckých informacích a na analýze rizik.
- Kde existuje nejistota a možnost vážných rizik, jsou nutná předběžná opatření.
- Nutno vzít v úvahu ekologické dopady, zejména tam, kde zdroje jsou neobnovitelné nebo kde následky lidských akcí jsou nevratné.
- Náklady následků by se měly vyúčtovat přímo odpovědným lidem podle zásady „znečišťovatel platí“ (Houghton, 1998).

1.7 PRINCIP PLATÍ ZNEČIŠŤOVATEL (Polluter pays principle - PPP)

- Ekonomické náklady na odstranění znečištění životního prostředí by neměla hradit celá společnost, ale specifičtí původci znečištění(euroskop.cz).
- Zásada, že „ten, kdo znečišťuje, má platit“, je –li znečištění spíše globální než místní, je jednou ze zásad (Zásada 16) vtělených do Deklarace z Ria v červnu 1992 (Houghton, 1998).
- K uplatnění tohoto principu je zapotřebí uplatnit ze strany státu určitá opatření. Pomocí environmentálních poplatků nebo daní se na základě tohoto principu internalizují náklady externí náklady na prevenci nebo odstranění škod na ŽP (Moldan, 2003).

Uplatňování zásady PPP v praxi je však v celé řadě environmentálních problémů velmi nesnadné, vyčíslení externalit je složité.

V dubnu 2004 byla přijata Směrnice o odpovědnosti za životní prostředí, která tuto zásadu uvádí v EU do praxe. Směrnice stanovuje, že

znečišťovatel buď musí sám zajistit dekontaminaci znečištěných oblastí nebo že za jejich dekontaminaci musí zaplatit.

2. Ekonomické nástroje péče o životní prostředí

K prosazení záměrů své ekologické politiky a k dosažení stanovených ekologických cílů musí být státní orgány vybaveny určitými nástroji, jejichž hlavním úkolem je stimulovat uživatele životního prostředí k určitému požadovanému chování.

2.1 Definice nástrojů:

Výraz nástroje nebývá vždy jednotně definován. Jako nástroje lze označit základní prostředky sloužící k řízení postojů, chování a aktivit, jež mají vliv na životní prostředí.

V Základech ekonomiky životního prostředí (1996) se hovoří o dvou základních skupinách nástrojů:

1. Ekonomické nástroje limitující čerpání přírodních zdrojů a postihující narušení prostředí, k nimž jsou počítány:
 - platby,
 - poplatky,
 - pokuty,
 - ekologické daně,
 - cla.

2. Ekonomické nástroje podporující činnost směřující ke zlepšování kvality životního prostředí, mezi které jsou zahrnovány:
 - granty, dotace, subvence,
 - zvýhodněné úvěry a půjčky,
 - úhrada úrokových nákladů,
 - záruky na úvěry,

- daňové a odvodové úlevy,
- dovozní a vývozní povolení a celní úlevy.

Štěpánek uvádí následující klasifikaci ekonomických nástrojů politiky ŽP EU:

A) Poplatky za znečištění životního prostředí

- poplatky za znečištění ovzduší
- poplatky za vypouštění odpadních vod
- poplatky za ukládání odpadů na skládky
- poplatky za spalování odpadů
- poplatky za hluk
- administrativní, resp. místní poplatky

B) Poplatky za využívání přírodních zdrojů

- poplatky za odběry podzemní vody
- poplatky za odběry vody z vodních toků
- poplatky za odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu
- poplatky za odnětí pozemků plnění funkcí lesa
- úhrady z dobývacího prostoru a z vydobytych vyhrazených nerostů
- poplatky za kácení dřeva

C) Uživatelské poplatky

- poplatky za spotřebu látek poškozujících ozónovou vrstvu
- poplatky za užívání vybraných umělých hnojiv a pesticidů
- poplatky za používání tašek z umělých hmot, apod.

D) Daně

- daně k ochraně životního prostředí
- komunální (místní) daně

E) Sankční platby

- pokuty
- přirážky

F) Daňové úlevy

- v rámci DPH

- v rámci spotřebních daní
- v rámci daní z příjmů
- v rámci silniční daně
- v rámci daně z nemovitostí
- v rámci daně dědické a darovací

G) Finanční podpory

- granty, dotace, dary
- ze státního rozpočtu
- z účelových fondů
- výhodné půjčky (soft loans)
- garance úvěrů

H) Úlevy

- v placení poplatků

I) Depozičně refundační systémy

- zálohování
- recyklační poplatky

J) Obchodovatelná emisní povolení

K) Environmentální pojištění

2.2 Ekoznačení

Ekoznačka je ochranná známka, která spotřebiteli garantuje, že u označeného výrobku byly minimalizovány negativní vlivy na životní prostředí. Vypovídá o tom, že daný výrobek je ve své kategorii šetrnější k životnímu prostředí než ostatní obdobné výrobky.

Ekoznačení (ecolabeling) je certifikační systém řízený třetí nezávislou stranou. Je jednou z možností jak upozornit spotřebitele na ekologicky šetrné výrobky. Jde o nástroj environmentální politiky státu opírající se o ISO 14024, a to nástroj dobrovolný, který svým působením může napomoci změně vzorců výroby a spotřeby a tím i realizaci požadavků udržitelného života. Označování výrobků ekoznačkami obecně vyvolává

zájem veřejnosti a vede ke zvýšení její informovanosti o problematice životního prostředí. Ekolabelingové programy tak mohou výrazně přispívat ke zvýšení environmentálního povědomí společnosti.

Existuje však několik typů environmentálního značení. Některé rádobly „ekoznačky“ jsou pouze nic neříkajícími symboly bez výpovědi o životním prostředí. Environmentální značení vypovídající o stavu či vlivu označeného produktu na životní prostředí v sobě zahrnuje nejen vlastní normalizované ekoznačení typu EŠV a Bio logo (pravé a normalizované ekoznačky), ale skrývá v sobě i reklamní ekoznačení, ekoznačení z různých soutěží, cen, osvědčení (nenormalizované ekoznačky).

1. Ekoznačení symboly bez výpovědi o životním prostředí

2. Ekoznačení vypovídající o stavu či vlivu označeného objektu na životní prostředí

a) reklamní

b) latentní (o jedné vlastnosti, o souboru vlastností)

c) ekoznačení vlastní

- normalizované - ekologicky šetrný výrobek, bio logo

- nenormalizované osvědčení, ceny, soutěže

Význam ekoznačení spočívá především v tzv. preventivní strategii (snaha odstraňovat příčiny poškozování životního prostředí), win-win strategy (strategie dvojího - ekonomického i ekologického vítězství), zvýšení poptávky a nabídky po výrobcích šetrnějších k životnímu prostředí.

Ekoznačky se propůjčují na základě přísných kritérií, obvykle garantovaných státem (u nás Ministerstvem životního prostředí nebo Ministerstvem zemědělství).

Produkt ekologického zemědělství

Tuto značku propůjčuje Ministerstvo zemědělství ČR ve spolupráci se společností Kontrola ekologického zemědělství. Zemědělské plodiny

jsou pěstovány bez použití umělých hnojiv a pesticidů a s hospodářskými zvířaty je slušně zacházeno. Pro získání známky je nutná kontrola u producenta, kdy se zjistí, zda zemědělec splňuje i další přísné mezinárodní směrnice. Jde o spolehlivou českou ekoznačku.

Ekologicky šetrný výrobek

Normalizovaná ekoznačka ekologicky šetrný výrobek (EŠV) je ochranná známka, která spotřebiteli garantuje, že u označeného výrobku byly minimalizovány negativní vlivy na životní prostředí. Vypovídá o tom, že daný výrobek je ve své kategorii šetrnější k životnímu prostředí než ostatní obdobné výrobky. Výrobek, nesoucí ekoznačku EŠV musí být technologicky i kvalitativně minimálně na stejné úrovni jako výrobky bez ekoznačky, tzn. musí mít stejnou účinnost. Cena nebývá výrazně vyšší (naopak řada EŠV zároveň poskytuje při jejich správném užívání ekonomické výhody). EŠV je spotřební zboží, je k dostání v běžných obchodech. Značku propůjčuje Ministerstvo životního prostředí, které ve spolupráci s Agenturou pro ekologicky šetrné výrobky připravuje i směrnice pro hodnocení jednotlivých výrobků. Posuzuje se celý životní cyklus výrobku, tzv. LCA (life cycle assesment) - “od kolébky do hrobu“- z čeho je výrobek vyroben, jak se likviduje, spotřeba energie a surovin na výrobu (platí i pro obal). V roce 2005 existovalo zhruba 43 směrnic pro různé typy výrobků. Ekoznačku získalo zhruba 80 firem se svými cca 250 šetrnými výrobky. Výrobce musí o udělení ekoznačky sám požádat a zaplatit poplatek, který ovšem neznamená, že si ekoznačku může koupit. Seznam ekologicky šetrných výrobků, směrnice a další podrobnosti jsou k dohledání u české informační agentury životního prostředí (CENIA).

Ekologicky šetrná služba

Od 1. června 2005 je ekoznačka EŠV nově udílěna i službám. Má přispět k naplnění strategie udržitelného rozvoje ČR. Konkrétně se jedná o

podniky a organizace, které splňují směrnici Agentury pro ekologicky šetrné výrobky pro turistické ubytovací služby.

Systémy ekoznačení v zahraničí

V současné době ve světě existuje přes 30 systémů ekoznačení, jež lze dělit dle různých hledisek. Jedním z nich je velikost oblasti, v níž má systém ekoznačení působit. Jedná se o programy oblastní, národní a nadnárodní (The Flower v EU).

Zahraniční ekoznačky

Tyto značky jsou platné především ve svých domovských zemích. Ukazují spotřebitelům, že program označování ekologicky šetrných výrobků je globální celosvětovou aktivitou. Setká-li se s nimi spotřebitel u nás, je otázka, jak doprava zboží zatížila přírodu a zda i u nás bude výrobek zlikvidován (recyklován) tak jako v zemi svého původu. Ani výroba nemusí být bez problémů - např. výrobek z recyklovaného papíru s kanadskou či skandinávskou ekoznačkou chrání tamní lesy, ale u nás vlastně představuje konkurenci pro obdobné výrobky ze sběrového papíru.

Evropská ekoznačka

Kromě značek, které udělují některé státy EU, existuje evropská ekoznačka „The Flower“. Kritéria pro udělování této ekoznačky jsou harmonizována na nadnárodní úrovni, značka je platná na celém území EU. Uděluje se například v těchto kategoriích zboží: myčky nádobí, chladničky, prací prostředky, zářivky, barvy a laky apod. Proces udělování ekoznačky a následnou kontrolu v každé zemi řídí nezávislá instituce.

Forest Stewardship Council

Značka lesní certifikace FSC zaručuje environmentálně vhodné, sociálně přínosné a ekonomicky životaschopné lesní hospodaření včetně zpracovatelského řetězce certifikovaného dřeva a dřevěných výrobků. Podkladem pro certifikaci lesů v ČR je Český standard FSC. Ten směřuje k obnově zdravých listnatých a smíšených lesů obhospodařovaných šetrným způsobem. Podle Českého standardu FSC se v lesích kupříkladu nesmějí při těžbě vytvářet velké paseky, používat GMO, hnojiva ani nebezpečné chemikálie. Certifikát je otevřený vůči veřejnosti, poskytuje záruku původu dřeva. Visačka FSC pro spotřebitele znamená záruku, že svým nákupem nepřispívá k devastaci lesů či pralesů ani nepodporuje nezákonnou těžbu dřeva. Lesní certifikace FSC je navíc pro vlastníky lesa prestižním oceněním jejich snahy o lesní hospodaření šetrné k přírodě.

Fair trade - spravedlivý obchod

Fair trade (FT) je výraz pro spravedlivý obchod. Je to též celosvětové hnutí, které se do mezinárodního obchodu snaží vrátit etická pravidla a zásady. Současný mezinárodní obchod přispívá k “ rozevírání nůžek“ mezi Severem a Jihem. FT je obchodní partnerství, jehož cílem je zlepšení životních podmínek dosud vyloučených a znevýhodněných výrobců z rozvojových zemí v rámci koncepce udržitelného rozvoje. Každý pěstitel, výrobce nebo obchodník, který se zapojuje do FT, se snaží vrátit základní sociální a ekologická pravidla hry do mezinárodního obchodu. FT odstraňuje dětskou práci, dává možnost spravedlivého výdělků, zlepšuje přístup k základnímu vzdělání, šetří přírodní zdroje. Sortiment výrobků FT zahrnuje certifikovanou kávu, čaj, kakao, čokoládu, kokos, třtinový cukr a další potraviny. Významnou součástí FT nabídky jsou umělecké a řemeslné výrobky - keramika, sklo, textil, šperky, hudební nástroje, hračky, doplňky do domácnosti, koberce atd.

Králíček - kosmetika netestovaná na zvířatech

Tuto značku používají někteří výrobci, především v Anglii. Používá se pro kosmetiku, která nebyla testována na zvířatech. podle našich zákonů, pokud výrobce či dovozce uvádí na obalu informace o testování či netestování na zvířatech, musí také uvést, zda-li se informace váže pouze k finálnímu výrobku nebo i k použitým surovinám.

Značka Natur Papír

Výrobky takto označené obsahují minimálně 90% sběrového papíru. Směrnice pro její udělení jsou neveřejné. Označení garantuje Výzkumný ústav papírenský (Rosa, 2005).

2.3 Ekologická daňová reforma (Johanisová, 2004)

Daňový systém je spolu se systémem státních výdajů (fiskální politika) mocným nástrojem pro ovlivňování chování lidí a firem. Daně mají tři důležité funkce, kterými jsou:

1. redistributivní (spravedlivější rozdělení bohatství)
2. zdroj prostředků pro činnost státu (fiskální funkce)
3. podpora žádoucích činností a potlačení nežádoucích

Ekologické daně navrhoval již Pigou (20. léta). Tzv. pigoviánská daň je uvalovaná na výrobce externality, hodnota se rovná společenským nákladům jeho činnosti, tj. škodám, způsobeným jiným osobám.

V r. 1992 navrhuje Evropská unie uhlíkovou daň, tj. uvalit na vstupy do výrobních procesů daně, které by byly úměrné množství uhlíku, který je v procesu spotřebován. Cílem bylo čelit globálnímu oteplování a znečištění ovzduší. Daň by byla fiskálně neutrální, tj. celkové zdanění by se nezvýšilo, protože uhlíková daň by byla kompenzována redukcí důchodových daní (např. daň z příjmu, daň z přidané hodnoty, daň ze

zisku, sociální dávky). Celoevropská uhlíková daň dosud nebyla zavedena, ale stále více se diskutuje o ekologické daňové reformě (EDR). Konkrétní návrhy, co zdanit, se různí. Všechny se ale shodují, že je třeba zdanit to, čeho se nedostává (přírodu, zdroje) a to, co škodí (znečištění, odpady), nikoliv to, čeho je nadbytek (pracovní sílu) či to, co je užitečné (statky a služby). EDR by měla být doprovázena vzdělávací kampaní.

V praxi existují povzbudivé příklady využití ekologických daní, nikoliv ale zatím jako součást komplexní EDR:

Zdanění odpadu: V Dánsku od r. 1990 zdaněn odpad, daň postupně vzrostla třikrát a vedla k zvýšení podílu recyklace skla, papíru a dalších materiálů. Podíl recyklovaného stavebního odpadu vzrostl z 12% v r. 1985 na 82% v r. 1993, u zahradního odpadu ve stejném období vzrostla recyklovaná složka z 40% na 80%. Ve Francii, Dánsku, Rakousku, Belgii, Holandsku daň z odpadu zahrnuje i zdanění spalování odpadu.

Zdanění znečištění vod: V Holandsku od r. 1970 postupně cíleně narůstají daně z vypouštění organických látek a těžkých kovů do vod. Mezi lety 1976 a 1995 kleslo vypouštění Cd, Cr, Cu, Pb, Ni a Zn o 72 – 99%, Holandsko se navíc dostalo na vrchol ve vývozu příslušných technologií.

Zdanění CFC: Rakousko, Dánsko (a USA) zdanily freony a uspíšily tak ukončení jejich výroby.

Zdanění igelitových tašek: V Irsku na jaře 2002 zdanila vláda igelitové tašky, prodejci daň přesunuli na spotřebitele a spotřeba tašek klesla prakticky na nulu.

Zdanění těžby nerostných surovin a spotřeby fosilní energie: V Británii zvýšení daně z těžby vedlo k poklesu zájmu o vápenec. Daň z energie se cíleně využívá na projekty na podporu alternativních zdrojů.

Výhody EDR:

1. Očekává se : omezení spotřeby zdrojů, fosilních paliv, znečištění, globálního oteplování, přechod na alternativní zdroje, veřejnou dopravu, biozemědělství, úspory energie, vývoj úsporných výrobních a spotřebních

technologií. Zlepšení životního prostředí povede k menším výdajům na zdravotnictví.

2. Nárůst zaměstnanosti (podle C.Hinese zaměstnanost naroste, protože vzhledem k dražší fosilní energii bude výhodné využívat obnovitelné zdroje, věnovat se biozemědělství, vzroste význam veřejné dopravy – toto relativně náročné na pracovní sílu.
3. Větší ekonomická lokalizace – podpora místní výroby pro místní spotřebu; dále EDR přinese omezení mezinárodního obchodu a s ním i škod na životním prostředí (doprava, ale např. i zpracování a balení potravin pro dálkový transport).

Rizika EDR:

1. Větší zatížení chudších vrstev – řešením je kompenzace chudším domácnostem (zvýšení důchodu, snížení sazeb daní z příjmů) – nevýhodou je, že spotřebitelé nezmění své chování; dále je zde možnost nabídnutí alternativ – veřejně investice do kvalitní hromadné dopravy; dalším řešením by mohly být větší investice do zdravotnictví, školství, bydlení.
2. Nekonkurenceschopnost produktů na světových trzích vzhledem k vysokým energetickým nákladům – řešením jsou časové úlevy pro podniky, aby měly čas na přechod k materiálově a energeticky méně náročné výrobě.
3. Daň z energie sama sebe časem zlikviduje (cílem daní je omezit spotřebu) – lze řešit postupným zvyšováním daně.
4. Náhlá změna daňového systému destabilizuje ekonomiku - náhle EDR zavést nelze, proto se počítá s postupným zvyšováním.
5. Zdanění energie povede k inflaci – podle C. Hinese tomu lze zabránit právě snížením daní z příjmu

a ze zisku, nebo alespoň zárukou jejich nezvyšování. Pomohla by i pozvolnost zaváděných úprav, aby měly firmy čas provést úsporná opatření.

Každý z nás by si měl ovšem uvědomit, že lidé odpovědní za znečištění jsou spotřebitelé. Ti vytvářejí poptávku po znečištění. Obchod je pouze způsobem řízení činnosti lidí, kteří jsou spotřebitelé a výrobci, je pouze prostředníkem v tomto procesu.

2.4 Ekologický audit (příručka ICLEI)

Rozšíření vyhlášky EU o ekologickém auditu ze soukromých podniků na místní samosprávy vedlo k tomu, že se na ekologický audit nahlíží jako na nástroj, jež by mohl být základem pro zavedení dalších nástrojů v oblasti environmentálního plánování. Zahrnuje jak vyhodnocování rozhodovacího procesu v rámci místní samosprávy, tak i základní chemické a fyzikální hodnoty odrážející současný stav životního prostředí. Audity rovněž pomáhají prověřit a korigovat změny v základních údajích i možné nasčítané chyby v hodnocení stavu životního prostředí.

Ekologický audit zahrnuje tři druhy činností:

1. Audit stavu životního prostředí („vnější audit“)

Prověrky: - stávajících přírodních zdrojů, které jsou k dispozici na území obce/města

V Peterborough ve VB provedli audit života v přírodě, který poslouží jako základ plánování trvalé udržitelnosti (viz příkladová studie)

stávající zátěž ze znečištění.

2. Prověrka řízení

Prověrka struktur a postupů, které místní správa používá při řízení

záležitostí životního prostředí.

3. Posouzení vlivu politiky

Prověrky efektivity místní správy při naplňování politiky životního prostředí.

Spolu s prověrkou řízení jsou součástí vnitřního auditu.

Vnitřní a vnější audity

Vnitřní audity jsou prověrky, které hodnotí vliv místní správy na životní prostředí a hodnotí, jak místní správa řeší ekologické problémy. Vnější audity jsou klasickou zprávou o stavu životního prostředí, ve které se podávají informace o přírodních zdrojích, podmínkách životního prostředí a jeho stavu na území spravovaném úřadem. Vnitřní audit lze rovněž označit jako prověrku řízení nebo analýzu vnitřního uspořádání úřadu, zatímco vnější audit má více společného s původním významem slova audit.

Audit by měl sledovat tyto cíle:

1. identifikovat oblasti, kde je poškozeno životní prostředí a které jsou vystaveny ekologickým rizikům;
2. vypracovat postup, který těm, co rozhodují, i analytikům umožní hodnocení a stanovení priorit ekonomických, ekologických, sociálních i zdravotních vlivů zhoršeného životního prostředí;
3. vytvořit dostatečné kapacity určené pro plánování a řízení záležitostí životního prostředí;
4. zavést metodiku rychlého zhodnocení nákladů a přínosů pro identifikaci ekologicky rizikových míst, institucionálního vakuu, potřeb investic do ekologie a konkrétních politických akcí a zásahů;
5. iniciovat zapojení veřejnosti do plánování ekologických investičních akcí a institucí, jež jsou šetrné vůči životnímu prostředí a přispívají k trvalé udržitelnosti;
6. zdokumentovat vážné újmy způsobené poškozením životního prostředí.

Audity by měly být součástí širší strategie zlepšování životního prostředí. Po auditu by mohlo (resp. mělo) následovat vypracování tzv. „zelené„ strategie, jež by se realizovala prostřednictvím plánu činností a opatření pro oblast životního prostředí. Nepočítá – li se s další akcí, potom audit proběhne zcela nepovšimnut a nebude mít žádný vliv. Proto jsou audity součástí rozsáhlejších systémů péče o životní prostředí (jako např. systému EMAS ve VB), nebo jsou počátkem vypracování strategií a akcí.

Ekologické audity mohou vycházet ze systémů odvozených z programů řízení péče o životní prostředí a ekologických auditů Evropské unie, který je uveden ve vyhlášce Evropské komise 4.1836/93 z června 1993. Tento dobrovolný program umožňuje soukromým podnikům získat obdobnou známku, jakou je ekologická značka pro výrobky i výrobní materiál, pokud tento areál splňuje určité ekologické požadavky a jejich splnění bylo ověřeno „auditem„ nebo inspekcí.

Ve VB byl tento systém přijat na úrovni místních správ, skládá se ze sedmi kroků:

1. Politika životního prostředí (písemně zpracované prohlášení o celkové politice a jejích zásadách)
2. Prověrka životního prostředí (počáteční komplexní analýza problémů, vlivů a fungování dané provozní jednotky)
3. Ekologický program (popis cílů a činností provozní jednotky včetně opatření, které je třeba přijmout, aby bylo možné daných cílů ve stanoveném čase dosáhnout)
4. Systém péče o životní prostředí (ta část systému řízení, která zahrnuje organizační uspořádání, odpovědnosti, postupy, praxi a zdroje používané při vytyčování a naplňování politiky životního prostředí)
5. Ekologický audit (nástroj řízení skládající se ze systematického, zdokumentovaného, pravidelného a objektivního hodnocení fungování organizace, systému řízení a zařízení navrženého k ochraně životního prostředí s cílem usnadnit kontrolu těch činností, jež by mohly mít vliv na životní prostředí + vyhodnotit dodržování politiky životního prostředí)

vypracované místním úřadem)

6. Ekologická zpráva (zpráva o fungování provozní jednotky z hlediska životního prostředí)
7. Potvrzení (činnosti a informace poskytnuté provozní jednotkou jsou prověřeny vnějším certifikovaným orgánem, aby byla jistota, že splňují požadavky stanovené programem).

V britském programu jsou dále zahrnuty vlivy různých služeb a činností zajišťovaných obcí (např. jaký dopad bude mít navržený generel) i přímé vlivy způsobené vlastním provozem úřadu (např. spotřeba energie v administrativních budovách, spotřeba papíru apod.);

Ekologický audit pomáhá přijímat racionálnější a systematictější rozhodnutí týkající se alokace zdrojů, snižovat poškozování životního prostředí a zlepšovat jeho kvalitu. Pomáhá hodnotit úspěšnost politiky životního prostředí.

Případová studie:

Program: Zelený audit

Místo: Lancashire, VB

Cíl auditu: Cílem bylo zajistit obyvatelům Lancashiru i ostatním zainteresovaným stranám první úplný obraz životního prostředí. Provedení auditu zvýšilo znalosti i vědomí důležitosti ekologických otázek, čehož lze využít k motivování všech zúčastněných, aby byla přijata opatření potřebná pro zlepšení kvality životního prostředí hrabství Lancashire.

Jednalo se o zapojení obyvatel do plánování a ochrany životního prostředí, byla to odezva na rostoucí obavy části obyvatel hrabství, kteří byli přesvědčeni, že otázkám životního prostředí se nevěnuje jak v celosvětovém měřítku, tak ani na lokální úrovni dostatečná pozornost ze strany místních samospráv.

Případ: Hrabství Lancashire leží ve středozápadní části Británie.

Hospodářství tradičně zahrnuje hornictví a zpracovatelský průmysl, což obojí mělo dlouhodobě nepříznivý vliv na životní prostředí.

Provedení vlastního auditu a realizace z něho vzešlých doporučení je rozvržena do čtyř etap, jež tvoří součást celkové strategie:

1. Předběžná příprava (8 měsíců)
2. Zpráva o stavu životního prostředí (sběr dat, konzultace, dokumenty, 15 měsíců)
3. Plán činnosti v životním prostředí (stanovení prioritních akcí a kvalitativních cílů)
4. Aktualizace (každé 3 roky)

Výsledkem je identifikace problémů, snaha hovořit o problémech a intelektuální potenciál, díky nimž je možné problémy řešit.

Financování: Projekt byl financován z příjmů z daňových odvodů do pokladny hrabství.

Environmentální audity v ČR

Velmi rozšířeným druhem environmentálních auditů, masově prováděných na celém území ČR, byly v letech 1991-1995 tzv. „audity starých zátěží„. Ty měly před privatizací podniků zjistit míru znečištění a poškození ŽP, vzniklého jejich provozem, a určit náklady na sanaci tohoto poškození. Velikost auditem zjištěných ekologických škod byla podkladem pro snižování prodejní ceny daného podniku. Od roku 1996 tyto audity v podstatné míře nahradila riziková analýza starých zátěží (zabývá se klasickým řetězcem „zdroj- cesta – příjemce„ z hlediska dopadů na životní prostředí). Klasické audity v rámci ekologizace činnosti podniků se v ČR začínají používat od roku 1995, v rámci zavádění programů environmentálního řízení a auditů (EMAS – nařízení EU 1836/93).

2.5 Obchodování s emisemi

V posledních desetiletích se stav životního prostředí vytrvale zhoršuje. Každý rok se v členských státech produkuje zhruba 2 miliardy tun odpadu a toto číslo každoročně vzrůstá o 10 % tím, že se zvyšuje tvorba emisí oxidu uhličitého domácnostmi a dopravními prostředky a také spotřeba tzv. špinavé energie (Euro English, 2005). To se musí projevit na kvalitě života lidí, zvláště ve městech, kde klesá následkem hluku, znečišťování a vandalismu. Ochrana životního prostředí se tak stala jedním z problémů, kterými se Evropa zabývá.

Obchodovatelná emisní povolení

Tyto nástroje vznikly v USA. Podstatou systému obchodovatelných emisních povolení je převedení obecně dostupných plošně vyhlášených neobchodovatelných emisních povolení – což jsou zpravidla emisní limity stanovené státní autoritou pro zdroje znečišťování – do podoby více či méně veřejně obchodovatelných cenných papírů, zakládajících možnost znečišťovat životní prostředí v určitém rozsahu.

Cílem systému je minimalizovat celkové společenské náklady, nutné na dosažení požadované úrovně znečištění (zpravidla ovzduší nebo vody). Podstatou celého záměru je skutečnost, že jednotliví znečišťovatelé mají různé měrné náklady na snížení emisí na požadovanou úroveň. To umožňuje využít tržních sil k tomu, aby byla na základě nabídky a poptávky nalezena úroveň, kdy je součet na dosažení celkového objemu povolených emisí nejnižší.

Nejprve tedy musí být určena přijatelná výchozí úroveň znečišťování. V jejím rozsahu jsou pak, zpravidla bezplatně, vydána stávajícím znečišťovatelům obchodovatelná emisní povolení. Pokud určitý znečišťovatel sníží objem svých emisí pod množství, k jakému jej vlastnictví obchodovatelných emisních povolení opravňuje, má možnost „ušetřenou“ část nabídnout k prodeji ostatním účastníkům „trhu“. Znečišťovatel, který si zakoupí takto uvolněná obchodovatelná povolení v určitém rozsahu tím získá právo adekvátně zvýšit objem svých emisí.

Zájem prodávat existuje tedy teoreticky vždy, když jsou mezní náklady prevence určitého znečišťovatele nižší než je tržní cena obchodovatelných emisních povolení (vytvářená poptávkou). Zájem kupovat naopak existuje vždy, když jsou mezní náklady prevence určitého znečišťovatele vyšší než tržní cena dostupných obchodovatelných povolení.

System obchodovatelných emisních povolení zaručuje, že se normativně stanovená úroveň emisí nezvyšuje, náklady na ochranu ovzduší v porovnání s administrativním systémem regulace však klesají.

Tento systém má několik podob, které se odlišují vymezením času a prostoru:

- **Netting** – Je historicky nejstarší formou. Umožňuje „obchodování“ v rámci jednoho právního subjektu, například akciové společnosti. Ta může vytvořit nový emisní zdroj jen tehdy, když vykáže adekvátní snížení emisí u svých jiných zdrojů znečišťování. Postup byl poprvé zaveden v roce 1974.

- **Offsets** – Tato forma umožňuje vytvořit nový emisní zdroj nejen v rámci jednoho právního subjektu, ale také získáním potřebných emisních povolení na vnějším trhu, od dalších účastníků obchodování. Přístup se objevil v roce 1976.

- **Bubbles** – Tento přístup byl zaveden poprvé v roce 1979. Nad určitým územím je zkonstruována hypotetická „bublina“, definovaná agregovaným limitem přípustného znečišťování v této bublině. Každý zde existující zdroj znečišťování dostane na začátku zpravidla „zadarmo“ obchodovatelná emisní povolení, odpovídající rozsahu jeho stávajícího znečišťování. Ta se pak mohou stát předmětem obchodování – a to nejen mezi jednotlivými znečišťovateli, ale může je také odkupovat stát, NGO a další subjekty.

- **Banking** – Je modifikací předchozích přístupů. Uplatňuje se u jednoho právního subjektu, nikoli však v prostoru, ale v čase. Daný znečišťovatel si může vytvářet úspory obchodovatelných emisních povolení pro svoje budoucí využití. Postup byl zaveden v roce 1979.

Ve všech případech je tedy pro určitou oblast (období, právní subjekty) vymezen maximálně přípustný rozsah znečištění. Ten je podle určitého pravidla rozdělen mezi znečišťovatele, kteří v této oblasti působí, a to ve formě emisních povolení, se kterými lze obchodovat, tj. lze je prodávat a kupovat. Celkový rozsah znečištění může být postupně snižován. Jednotlivé subjekty mohou díky tomuto systému volit pro ně ekonomicky optimální variantu své ekologické strategie: mohou se rozhodnout, jaké náklady vynaloží na snížení znečišťování a pokud se dostanou pod limit, který je jim vymezen, mohou tento rozdíl na trhu prodat jiným znečišťovatelům – těm, kteří si na základě ekonomické kalkulace zvolí opačnou, ale pro ně výhodnější variantu, totiž překročit přidělený limit nákupem odpovídajícího množství znečištění (Štěpánek, 1997).

Evropská unie zdůrazňuje věnování pozornosti konkretizaci svých mezinárodních závazků v oblasti životního prostředí. Tento přístup se týká především rámcové úmluvy Organizace spojených národů o změně klimatu a Kjótského protokolu. V návaznosti na právní předpisy Společenství přijaté v roce 2003 za účelem jejich provádění byly zavedeny mechanismy pro dohled nad emisemi skleníkových plynů (včetně hodnocení národních plánů na přidělování emisních kvót) a pro obchodování s emisemi těchto plynů mezi členskými státy. Od ledna 2005 tedy Komise povolila průmyslovým podnikům vstoupit na trh s emisemi CO₂ (euroskop). Počet těchto subjektů se však v různých zdrojích liší (informační server euroskop² uvádí počet přes 5000, evropská unie³ 1200 subjektů). Komise se také nevyjádřila, kolik by měly

² Portál Euroskop.cz je oficiálním zdrojem informací o Evropské unii a našem členství v ní, který spravuje Odbor pro informování o evropských záležitostech Ministerstva pro místní rozvoj České republiky

³ Portál evropska-unie.cz spravuje Eurocentrum Praha Úřadu vlády ČR.

povolnenky ke vstupu na trh stát, sama by neměla do trhu zasahovat. Celkové množství emisí CO₂, které členské státy přidělí společně, je stanoveno v národních alokačních plánech (NAP). Každý stát by měl zajistit plnění cíle stanoveného v Kjótském protokolu⁴. Asi 12 z 25 členských zemí tento cíl nesplňuje (2006).

V EU připadá 21 % emisí skleníkových plynů na dopravu, 17 % na domácnosti a malé podniky a 10 % na zemědělství. Členské státy by měly podnikat opatření ke snižování emisí i v těchto odvětvích (evropská unie).

Odmítnutí národního alokačního plánu znamená, že daný členský stát nemůže přistoupit k provedení plánu v jeho předložené podobě. Komise zdůvodní své rozhodnutí a navrhnou státu příslušné změny. Pokud byl stát částečně odmítnut a provede změny navržené Komisí, nemusí plán podruhé předkládat a je oprávněn s emisemi obchodovat. V této fázi může členský stát činit svá vnitrostátní rozhodnutí. Společnosti budou muset vést evidenci o emisích a vypracovat každoročně zprávu. Stát má povinnost vést vnitrostátní registr a předávat Komisi pravidelnou roční zprávu. Problémovou situací je neschválení plánu Komisí v tom smyslu, že stát bude mít přístup na trh se zpožděním, čímž bude opožděno plnění Kjótského protokolu (euroskep).

Již teď se ale objevují problémy. Nizozemsko sníží kvóty pro vydávání emisních povolenek průmyslovým podnikům, zatímco Španělsko a Rumunsko chtějí více času, aby mohly problematiku lépe posoudit. Přestože členské země EU měly své plány na léta 2008 až 2012 už předložit, dosud tak učinilo jen devět z nich. Dosavadní zkušenosti s povolenkami ukazují, že kvóty na rok 2005 byly více než štědré. Obchodníci na energetických trzích varují, že laxní přístup členských

⁴ Kjótský protokol zavazuje signatářské země k snížení emisí šesti skleníkových plynů alespoň o 5 % v porovnání s hodnotami z roku 1990 v časovém období 2008 – 12. EU se zavázala snížit emisí o 8 % do stejného časového rozmezí jako ostatní signatářské státy. Kjótský protokol vstoupil v platnost 16. února 2005 a stal se tak prvním krokem čelícím hrozbám změn klimatu (euroskep).

zemí k předkládání svých plánů může způsobit chaos v cenách povolenek.

Podle zprávy o stavu životního prostředí v Česku za rok 2005 české firmy dostaly loni o 15,2 miliónu emisních povolenek víc, než činila jejich skutečná potřeba z hlediska vypouštění oxidu uhličitého. Na léta 2005 až 2007 schválil Brusel pro Českou republiku roční přiděl 97,6 miliónu povolenek na rok.

Aby mohl systém, kterým Evropská unie bojuje s globálním oteplováním, pokračovat, státy musí nejprve připravit národní alokační plány emisí. Podle nich pak komise rozhodne, kolik CO₂ mohou vybrané podniky v jednotlivých zemích v letech 2008 až 2012 vypustit. Evropská komise také odmítla současnou podobu slovenského plánu na snížení emisí oxidu uhličitého v letech 2008 až 2012. Brusel sice tvrdí, že jde o podmíněčné přijetí, ale požaduje po Bratislavě takové změny, které jsou zásahem do celého plánu. Podobně skončilo i devět dalších zemí.

Pokud podnikům zařazeným do systému původní přiděl nestačí, musejí na trhu koupit dodatečné povolenky k emisím CO₂. Prodávat je přitom mohou podniky, kterým povolenky přebývají.

Odborníci předpokládají, že v nadcházejícím období komise zavede přísnější limity. Přebytek emisních povolenek pro období 2005 až 2007 totiž letos způsobil kolaps cen CO₂ a nejistotu na tomto trhu. (ČTK)

3. Environmentální legislativa a rozhodování v oblasti ŽP v rámci EU

Při podpisu smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství v Římě v roce 1957 nestála problematika ochrany životního prostředí v popředí zájmu. Na nutnost věnovat pozornost životnímu prostředí upozornilo teprve sdělení Komise v roce 1971 a o rok později předložila Komise program ochrany životního prostředí. Na setkání představitelů členských států Evropského společenství 20.10.1972 bylo rozhodnuto vytvářet společnou politiku v oblasti životního prostředí. Kompetence Společenství v oblasti ochrany životního prostředí byla zakotvena v roce 1987 v článku 130 Smlouvy o EHS (Základy ekonomiky životního prostředí, 1996).

3.1

Společenství EU jako právní subjekty vydávají závazné předpisy tehdy, jestliže se ukáže nutnost regulace některé oblasti či problému na komunitární úrovni. Komunitární právo je tudíž obdobou právních řádů členských států, nenahrazuje je však, ani nekopíruje. Předpisy k ochraně životního prostředí (environmentální legislativa) jsou vydávány na komunitární úrovni i na úrovni členských států.

Vzhledem k širší pojmu „životní prostředí“ je v některých případech obtížné odlišit, které předpisy jsou vlastně „environmentální“ a které již nikoliv. Pro získání základního přehledu je proto vhodné přidržet se obvyklého dělení Komise, které rozlišuje následující skupiny:

- Všeobecná politika životního prostředí,
- ochrana ovzduší,
- ochrana vod a vodní hospodářství,
- nakládání s odpady,

- ochrana proti hluku,
- nakládání s chemickými látkami a přípravky,
- hodnocení rizik,
- biotechnologie,
- ochrana přírody a krajiny.

Do popředí nyní vystupují i předpisy další, vztahující se především k výrobku, k ochraně spotřebitele, k technické normalizaci, k pravidlům hospodářské soutěže, k financování, k daním apod. (Kočíková, 1998).

Implementace a uplatňování environmentální legislativy ES má poněkud složitou historii. Přitom výroční zprávy o monitorování aplikace práva Společenství ukazují na relativně dobré výsledky legislativního převodu do práva členských států. Praktická implementace je však již méně působivá: od roku 1995 do roku 2000 bylo zaznamenáno přes 300 případů porušení environmentálního práva ES. Ministerstva životního prostředí rozhodují na základě environmentální legislativy, ale ostatní národní aktéři, jako jsou například ministerstva průmyslu a financí, mají při implementaci legislativy silnější slovo. Často také regionální úřady odmítají přijímat legislativu přicházející z Bruselu. Jiným důvodem nedostatků v implementaci je, že různé členské státy poměrně často interpretují tu samou směrnici rozdílným způsobem (Dlouhý, 2000).

3.2 Kompetence institucí v oblasti rozhodování o ŽP

Hlavními rozhodovacími orgány v oblasti evropské ochrany životního prostředí jsou orgány EU, specializované evropské agentury pro ochranu lidských práv i nezávislé lobbyistické skupiny. V rámci Komise je hlavní role přisouzena [Generálnímu ředitelství pro životní prostředí](#), kde se připravuje většina evropských environmentálních norem. Menší roli pak mají [Generální ředitelství pro zemědělství](#) (zemědělská politika má

rovněž výrazný dopad na stav životního prostředí), Generální ředitelství pro energetiku a dopravu (např. programy SAVE I+II a ALTENER I+II pro omezování emisí oxidu uhličitého a využívání obnovitelných zdrojů energie) a Generální ředitelství pro rybolov (ochrana mořské biodiversity a zdrojů ryb).

Generální ředitelství pro životní prostředí při Komisi navrhuje nové environmentální předpisy (environmentální legislativu). Ty jsou následně odsouhlaseny a v praxi vykonávány členskými státy. Předtím, než Generální ředitelství pro životní prostředí přijde s návrhem legislativy, vyjednává a diskutuje se zástupci vlád, nevládními ekologickými organizacemi a zájmovými organizacemi. Členský stát má ve fázi přípravy předpisu pouze poradní funkci. Ředitelství monitoruje, jak členské státy převádí směrnice EU do své národní legislativy a zároveň zaručuje, aby byla legislativa členskými státy správně použita. Ředitelství zaměstnává okolo 550 lidí, z nichž dvě třetiny pracují pro Komisi nastálo a jedna třetina jsou odborníci z členských zemí působících v Komisi dočasně. Komisařem pověřeným řízením ředitelství je Stavros C. Dimas z Řecka. Členové Evropské komise (20 komisařů) jsou jmenováni po dohodě mezi členskými zeměmi a schválení ve funkci Evropským parlamentem. Komise prosazuje a reprezentuje hlavní zájmy celé Evropské Unie.

Rada EU pro životní prostředí se schází 2x za dobu předsednictví a 2x ročně na neformálních setkání. Od Komise obdrží návrhy předpisů, které projednávají dvě pracovní skupiny Rady: Pracovní skupina životního prostředí a Pracovní skupina Životní prostředí a mezinárodní otázky. Rozhodování probíhá kvalifikovanou většinou. Po odsouhlasení jsou předpisy v praxi vykonávány členskými státy. Rada je tvořena ministry z členských států. Je to hlavní rozhodovací orgán Evropské unie. Jménem EU uzavírá smlouvy s jednotlivými státy nebo mezinárodními

organizacemi. Také sdílí pravomoci s Evropským parlamentem například v oblasti rozpočtu Unie (EIC).

Evropský parlament disponuje v oblasti životního prostředí procedurou spolurozhodování, na základě níž se s Radou podílí na rozhodování o legislativě. V rámci Parlamentu působí [Výbor pro životní prostředí, ochranu spotřebitelů a veřejné zdraví](http://www.euroskop.cz) (www.euroskop.cz).

Parlament má jako všechny zastupitelské sbory tři základní pravomoci:

- legislativní pravomoc
- rozpočtovou pravomoc
- kontrolní pravomoc

Rozpočtovou pravomoc sdílí Evropský parlament spolu s Radou. Přípravné práce pro jeho rozhodování vykonává Rozpočtový výbor ve spolupráci s ostatními stálými výbory. Při výkonu této pravomoci vyjadřuje parlament své politické priority. Rozpočet na následující rok se sestavuje vždy v prosinci a vstupuje v platnost po podpisu předsedy Parlamentu. Parlament a Rada projednávají rozpočtové návrhy Komise ve dvou čteních a během nich se dohodnou, kolik finančních prostředků bude vynaloženo a nač. Parlament také může rozpočet zamítnout, pokud má za to, že neodpovídá potřebám Unie. Zda je rozpočet Společenství dobře spravován a zda jsou výdaje účelné, kontroluje Rozpočtový výbor Parlamentu, který se přitom opírá o zprávy Evropského účetního dvora a Evropského úřadu pro boj proti podvodům (OLAF). Výdaje na vnitřní politiky, pod kterou ochrana životního prostředí spadá, se pohybují již několik let kolem 6 % z celkového rozpočtu EU.

Kontrolní pravomoc uplatňuje Parlament při dohledu na všechny činnosti Společenství. Může také zřizovat dočasné vyšetřovací výbory (Evropský parlament, 2004).

V legislativní oblasti byly ve stávajících evropských smlouvách napočítány desítky různých aktů. Ústava snižuje počet těchto nástrojů na šest:

- Evropský zákon a evropský rámcový zákon jako legislativní akty navrhuje Komise, přijímá Parlament a Rada ministrů,
- Evropské nařízení a evropské rozhodnutí jako nelegislativní akty pak Komise nebo Rada ministrů (nařízení přenesené působnosti nebo prováděcí akty),
- Doporučeními a stanovisky jako názory se zabývá Komise, Rada ministrů, Centrální Banka atd.

Mimo rámec Evropské komise pak působí [Evropská agentura pro životní prostředí](#) (EEA) v Kodani. Byla založena roku 1990 a funguje od roku 1993. Česká republika s EEA spolupracuje od roku 1993, oficiálním členem se pak stala 1. ledna 2002. Agentura sama nepřijímá rozhodnutí ani neprovádí politiky EU. Místo toho je pověřena shromažďováním, analýzou a rozšiřováním informací o evropském životním prostředí - směrem k evropským orgánům i veřejnosti. Největším zdrojem informací je Evropská informační a pozorovací síť pro životní prostředí (Eionet). EEA odpovídá za rozvíjení této sítě a koordinaci její činnosti. Za tímto účelem úzce spolupracuje s národními kontaktními místy, což jsou zpravidla národní agentury pro ochranu životního prostředí nebo ministerstva životního prostředí v členských zemích. Ty zodpovídají za koordinaci národních sítí, které celkem zahrnují asi 300 institucí (Evropské agentury, 2005).

Při formulaci evropských standardů ochrany životního prostředí hrají velmi výraznou roli zájmová sdružení zastupující ekologické aktivisty i průmyslové výrobce. Mezi nejvýznamnější patří [European Environmental Bureau](#) (sdružuje hlavně ekologické nestátní organizace), [Greenpeace](#)

[International](#), [World Wide Fund for Nature](#), [Climate Network Europe](#) či [Birdlife International](#) na straně ekologických aktivistů a Evropské sdružení automobilového průmyslu (ACEA), Evropská rada chemického průmyslu (CEFIC) či Evropské sdružení petrochemického průmyslu (EUROPIA) zastupující průmyslovou lobby.

3.3 Funkce lobbyistických zastoupení (Zastupování zájmů v Bruselu)

- poskytování informací o nařízeních EU, programech společenství a možnostech financování z EU a vývoji v EU a ve členských státech EU
- zastupování svých členů v příslušných evropských sdruženích
- lobbování u orgánů EU ve specifických otázkách jménem svých členů
- usnadnění navazování kontaktů pro své členy
- poskytování dalších služeb na základě individuálních požadavků
- propagační činnost členů a posilování subjektů evropského image

Hlavní aspekty lobbyingu pro financování projektu z prostředků EU

- stanovit nejvhodnější program/podmínky účasti ve výběrovém řízení pro daný projekt
- zajistit potřebný expertní tým k přípravě předložení nabídky na projekt s jasně určenými cíli
- zjistit, na jaké priority a kritéria bude při výběru předložených nabídek kladen důraz
- přesné informace o postupech a účastnících (institucích i osobách), zapojených do výběrového řízení
- pomoc koordinátorovi projektu v získání přístupu k vhodným partnerům pro projektové konsorcium (v souladu s prvním bodem), zejména k místním partnerům
- zajistit podporu projektu všemi příslušnými úřady a jinými organizačními

jednotkami včetně delegace EU v dané zemi

- zajistit prezentaci projektu na vysoké profesionální úrovni za použití informačních počítačových technologií
- pomoc instituci koordinující projekt, aby dosáhla patřičné viditelnosti a image u evropských orgánů, zejména u příslušných složek Evropské komise

Evropa korporací

Nadnárodní korporace se, jednotlivě i v rámci různých lobbyistických seskupení, staly významnými politickými aktéry ovlivňujícími rozhodovací proces v Evropské unii. V uplynulých 15 letech evropské sjednocování nabralo zvýšené obrátky dovršením jednotného trhu, přijetím jednotné měny

a celkovým posílením pravomocí institucí Evropské unie. Tento proces je urychlován Evropským kulatým stolem průmyslníků a jinými lobbyistickými skupinami reprezentujícími zájmy největších nadnárodních korporací v Evropě.

V Bruselu se dnes pohybuje více než 10 000 profesionálních lobbyistů, většina z nich z firem public relations (PR), lobbyistických skupin

a jednotlivých společností. Po příkladu Washingtonu DC, kolébky intenzivního lobbování korporací, se Brusel stal domovem neustále rostoucího počtu úřadů a poboček řídicích orgánů korporací, lobbyistických skupin, politických konzultantů a public relations agentur.

Rozkvět lobbyismu začal na přelomu osmdesátých a devadesátých let 20. století, čili v období, kdy Evropská komise intenzivně pracovala na návrhu více než 300 směrnic týkajících se jednotného trhu, které pak utvářely nosnou konstrukci jednotného evropského trhu. Korporace pohotově využily šanci na ovlivňování této masivní harmonizace a začaly se více soustřeďovat svoji energii na Brusel. V současnosti více než 200 velkých obchodních společností má svoje evropské sídlo v Bruselu, mezi

nimi mnoho amerických a japonských korporací. Ty jsou podporovány ne méně než 500 lobbyistickými skupinami od velikých a mocných skupin, jako je Evropská federace chemického průmyslu (CEFIC) a Evropský kulatý stůl průmyslníků, až po specializovanější seskupení, jako je Asociace evropských výrobců svíček.

Vztahy mezi Evropskou komisí a velkými korporacemi se v průběhu posledních 25 let dramaticky změnily. V roce 1973 v reakci na šířící se znepokojení nad rostoucí mocí velkých obchodních společností tehdejší komisař pro průmysl Altiero Spinelli předložil návrh „zabývat se ekonomickými a sociálními problémy vyvolanými aktivitami multinacionálních společností,.. Kritičtější přístup Evropského společenství vůči nadnárodním společnostem v sedmdesátých letech 20. století se však postupně proměnil na současnou faktickou symbiózu mezi hlavními politickými a ekonomickými aktéry EU.

Po roce 1980 Komise začala vtahovat korporace do strategických aliancí a aktivně nyní podporuje angažování se velkých korporací a panevropských průmyslových sdružení v bruselském politickém aparátu. Tato partnerství dodávají váhu iniciativám EU a mají tendenci posilovat pozici Komise vůči vládám členských států. Kromě toho takovéto aliance jsou již dobře zavedené na nadnárodní úrovni většiny zemí. Počet a intenzita propojení s byznysem se liší u jednotlivých ředitelství Komise, ale tento fenomén vykazuje rostoucí trend. Korporace a jejich lobbyistické skupiny často poskytují užitečné informace pro početně i kádrově slabě obsazenou byrokracii Komise. Fakticky se dá říci, že lobbyistické skupiny fungují jako náhrada občanského voličstva, které Komise postrádá.

Politický systém EU představuje skvělé místo pro byznys lobbyistických skupin: rozhodnutí s dalekosáhlými důsledky se přijímají za zavřenými dveřmi a v různých výborech, příliš vzdálených od lidí, kterých se jejich rozhodnutí životně dotýkají. Přes nepatrné zlepšení v maastrichtských a amsterdamských smlouvách Evropská komise a Rada

ministrů nadále nenesou žádnou odpovědnost před voliči a kontrola ze strany evropských a národních parlamentů je nedostatečná.

Na počátku roku 1999 parlamentní výbor vyšetřující obvinění týkající se podvodů v Evropské komisi přišel k verdiktu, že v této instituci bylo těžké najít odpovědného úředníka. Rada Evropy je však ještě méně transparentní než Komise. Často odmítá poskytovat veřejnosti zápisy o svých shromážděních.

V posledních letech společenská hnutí zvýšila svoji přítomnost v Bruselu. Komplexnost systému EU ovšem znamená, že na to, aby bylo možné držet krok s politickým vývojem, jsou potřebné značné zdroje a odborné schopnosti. Zatímco obchodní společnosti si mohou dovolit platit tisíce lobbyistů, kteří v Bruselu zastupují jejich zájmy, evropské koalice občanských organizací a odbory jsou relativně chudé, bez dostatečných zdrojů.

Neméně kritická je obrovská nerovnost v přístupu k osobám, které mají v Bruselu rozhodovací pravomoci. Centralizace moci v Bruselu, která se takto vyvinula na úkor demokracie, poskytla velkým korporacím na evropské politické aréně obrovskou výhodu. Organizace jako je Evropský kulatý stůl průmyslníků je jednoznačně v neobyčejně privilegované situaci, protože prestižní lídři jejich mocných členských organizací mají zabezpečený snadný přístup ke komisařům a vysokým úředníkům. Absence veřejného mínění či diskuse na evropské úrovni usnadňuje pak těmto skupinám tuto mezeru vyplnit a organizovat z vlastní iniciativy debaty, které mají rozhodně daleko k demokratické praxi.

Společenská hnutí, která často představují reálnou protiváhu nátlakových skupin obchodních společností na lokální a národní úrovni, jsou na evropské úrovni poměrně slabá. V důsledku toho prohrály mnoho bitev. Jednotný trh a Ekonomická a měnová unie (EMU) jsou příklady projektů, v nichž sociální environmentální a demokratické obavy byly většinou ignorovány. Odboráři a společenská a environmentální hnutí se

to nyní snaží dohnat, ale jsou bržděni chybějícím evropským voličstvem.

I když pravomoci Evropského parlamentu byly v maastrichtských a amsterdamských smlouvách rozšířeny, je tento orgán ještě stále značně slabší než národní parlamenty v členských zemích EU. Přesto však nové kompetence Evropského parlamentu přilákaly davy lobbyistů. Člen Evropského parlamentu za Velkou Británii Glyn Ford vysvětluje, že „80 procent pozměňovacích návrhů Evropského parlamentu je přijímaných v celku anebo částečně Komisí a Radou ministrů. Dnes v parlamentu lobbuje přibližně 3000 lidí, z nichž většina je přímo zaměstnána v průmyslu, takže na každého člena parlamentu připadá pět lobbyistů. Ford vysvětluje, že pro korporace „tečky, čárky a desetinné čárky mají hodnotu miliónů liber,„.

Evropský kulatý stůl průmyslníků je ze seskupení obchodních společností na politické scéně EU nevlivnější, protože sdružuje 45 kapitánů průmyslu největších nadnárodních korporací Evropy. Od počátku osmdesátých let 20. století Evropský kulatý stůl průmyslníků sehrává rozhodující roli při určování agendy na úrovni EU, prosazuje deregulaci, liberalizaci a další opatření zaměřená na zvyšování mezinárodní konkurenceschopnosti evropského průmyslu. Díky tomuto privilegovanému přístupu k vládám i k Evropské komisi se mu podařilo protlačit několik svých projektů do agendy EU. Členové Evropského kulatého stolu průmyslníků jsou často zastoupeni na vysoké úrovni v pracovních skupinách Evropské komise, jako je Poradní skupina podpory hospodářské soutěže (Competitiveness Advisory Group – CAG). Komisaři pravidelně odcházejí ze svých funkcí do soukromého sektoru a naopak. Například prominentní elita jako Etienne Davignon (Société Générale) a Peter Sutherland (British Petroleum and Goldman Sachs) jsou bývalí komisaři a Ricardo Perissich (Pirelli) byl předtím generálním ředitelem pro průmysl.

Elita korporací sjednocená v Evropském kulatém stolu průmyslníků vytvořila několik dalších seskupení s cílem vyvíjet politický tlak pro svou

společnou agendu. Evropské centrum pro studium infrastruktury (ECIS) a Asociace pro peněžní unii v Evropě (AMUE) jsou názorným příkladem této taktiky. Kromě toho poselství Evropského kulatého stolu průmyslníků je posilováno sborem dalších lobbyistických skupin v Bruselu, v čele s organizací evropských zaměstnavatelů UNICE a Evropským výborem Americké obchodní komory (AmCham). Třebaže UNICE a AmCham jsou méně proaktivní než Evropský kulatý stůl průmyslníků, i ony s úspěchem ovlivňují nové evropské zákony tím, že zblízka monitorují a podle potřeby zasahují do jednotlivých fází politiky EU týkající se obchodu.

Průmyslové lobbyistické skupiny se chopily příležitosti usměrňovat revizi Maastrichtské smlouvy v letech 1996 a 1997. Jejich hlavní požadavky – včetně posilování pravomocí Komise, urychlení Evropské měnové unie a rozšíření EU o střední a východní Evropu – byly převážně splněny. Kromě toho lobby úspěšně eliminovalo všechny vážné hrozby pro agendu EU týkající se konkurenceschopnosti například svým tvrdým tlakem na důležitou Kapitulu o zaměstnanosti v nové amsterdamské smlouvě.

Lobbyistické skupiny taktéž hrály důležitou roli při usměrňování dopravní politiky EU, jejímž hlavním cílem je usnadňovat růst objemu nákladní dopravy, jenž je přímým důsledkem politiky EU prosazující volný obchod. Těžištěm dopravního programu EU je ambiciózní projekt nových sítí transevropské dopravní infrastruktury (TENs) křižující EU a rozšiřující se na střední a východní Evropu.

Politika Evropské unie týkající se genetického inženýrství je dalším příkladem toho, jak ekologické, sociální a etické zájmy jsou obětovány volnému obchodu ve snaze o mezinárodní konkurenceschopnost za každou cenu. Korporace „vědy o životě,,“ efektivně organizované v seskupeních jako EuropaBio, úzce spolupracují s Evropskou komisí při prosazování biotechnologie v Evropě přes širokou opozici ze strany veřejnosti. Po lobbyistické kampani za 15 milionů liber v letech 1997 a

1998 Evropský parlament nakonec podlehl požadavkům biotechnologického průmyslu a povolil patentování forem života. (Srov. Balany, 2000)

3.4 Jaká je účast veřejnosti? (Dohnal, 2006)

Z právního i faktického hlediska lze rozlišit dva základní modely účasti veřejnosti. Pro první používáme název „konzultativní účast“. Jde v podstatě o možnost (právo) většinou libovolného počtu subjektů – teoreticky každého – seznámit se s informacemi o určitém rozhodovacím procesu, obracet se na příslušné úřady s dotazy, podněty, připomínkami atd., případně účastnit se veřejného projednání záležitosti. Smyslem je veřejnost informovat, zjistit její názory a podněty, případně rozptýlit její obavy apod. Typickými příklady jsou procesy pořizování územních plánů obcí či posuzování vlivů na životní prostředí. Tato forma má nepochybně mnoho předností. K největším z nich patří skutečnost, že veřejnost dostane prostor pro vyslovení svých názorů v ranné fázi, ještě před tím, než potenciální investor utratí hromady peněz za zpracování projektové dokumentace. V ideálním případě se pak snadněji konečná podoba záměru ovlivňuje, neboť investor je k domluvě náchylnější. Její nepochybnou nevýhodou je však to, že pokud příslušný orgán (obec, úřad) ve skutečnosti nemá o aktivní účast veřejnosti zájem a celý proces pojme čistě formálně (resp. nerespektuje nic nebo jen velmi málo z připomínek a podnětů), neexistuje proti tomu prakticky žádná účinná obrana, celý proces účasti se stává pouhou formalitou či přímo fraškou. Samotné téma účasti veřejnosti lze tímto způsobem značně diskreditovat a aktivní občany odradit od aktivity vůbec, nebo jejich postoje do značné míry radikalizovat, tzn. mnozí z nich pak ztrácejí zbytky víry v možnost konstruktivní spolupráce s úřady a veřejnou mocí vůbec. Tato forma účasti sama o sobě nepostačuje, je ale nezbytné, aby byla ve vhodných případech užívána..

Druhý model lze označit termínem „účast plnoprávná“. Jde zjednodušeně řečeno o takovou formu účasti, která v sobě zahrnuje veškerá práva, jež jsou typická pro účast konzultativní, ale zároveň i možnosti se těchto práv účinně domáhat, pokud nejsou respektována. Kromě toho se plnoprávná účast vyznačuje i možností domáhat se přezkumu konečného rozhodnutí příslušného orgánu – a to jednak v rámci systému státní správy samotné (orgánem instančně nadřazeným), ale především soudem, tedy nezávislým subjektem stojícím mimo soustavu výkonné moci (veřejné správy). Pouze tato forma je skutečnou zárukou toho, že účast veřejnosti může mít smysl i tehdy, když na straně veřejné správy není žádná či jen minimální vůle se názory veřejnosti vážně zabývat – stejně jako tehdy, pokud státní správa vědomě či z neznalosti porušuje zákon. Protože všechny tyto případy nastávají, je podle mého názoru zachování – či spíše rozšíření - plnoprávné účasti veřejnosti žádoucí.

Účast veřejnosti při rozhodování může výrazně zvyšovat kvalitu přijatých rozhodnutí a činnosti úřadů vůbec. Přispívá k lepšímu objasnění skutkového stavu – účastníci z řad veřejnosti často předkládají informace a důkazy, které by bez jejich účasti mohly zůstat opomenuty. Zvláště v případech, kdy správní úřad musí před vydáním rozhodnutí zhodnotit relativní význam několika vzájemně konfliktních aspektů celé věci, napomáhá účast veřejnosti k tomu, aby některé z nich nezůstaly opomenuty. Zároveň přispívá k větší legitimitě konečného rozhodnutí. Realizace ústavně zaručeného právo občanů podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců (čl. 21 Listiny základních lidských práva svobod) nemusí mít pouze „tradiční“ podobu referend a voleb do zastupitelských orgánů. Jednou z jeho forem může být právě i účast dotčené veřejnosti ve správních řízeních. Příklon k tomuto pojetí dokládá mj. i skutečnost, že všechny členské státy EU i EU jako samostatný podepsaly Úmluvu o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k na právní ochraně v záležitostech

životního prostředí (Aarhuská úmluva), která vstupuje v účinnost pro státy, které je prozatím ratifikovaly.

Plnoprávná účast veřejnosti má současně výrazný prodemokratický význam. Pokud budou mít lidé možnost účastnit se správy veřejných věcí efektivně, zvyšuje se jejich identifikace se státem a s jeho institucemi a to i v případě, kdy po spravedlivě vedeném procesu jejich názor neuspěje. Dále pak je možné zmínit důležitý protikorupční efekt. Je vždy vhodné, aby se povolovacího procesu účastnil subjekt, který není na věci přímo ekonomicky nebo majetkově zainteresován. Další strana řízení, která se může seznámit okamžitě se všemi podklady, má právo navrhopvat důkazy, výrazně omezuje možnosti manipulace.

Nikdo z kritiků účasti občanských sdružení v řízeních se zatím zřejmě nepokusil odpovědět např. na následující otázky. Kolika řízení se vlastně občanská sdružení účastní? Jak se liší délka řízení, kterých se účastní občanská sdružení od jiných srovnatelných řízení? V kolika procentech případů se občanská sdružení odvolávala? V kolika případech dal správní orgán argumentům občanských sdružení zapravdu?

Samozřejmě se dá souhlasit s tvrzením, že mnohdy trvají povolovací řízení zbytečně dlouho. Než však začneme paušálně klást zdržování za vinu veřejnosti a občanským sdružením, měli bychom se pokusit v jednotlivých případech určit skutečný důvod průtahů nebo jiných komplikací. Do takové analýzy se však zjevně nikomu nechce. Znamenalo by to práci navíc, kromě toho by se mohlo při detailnějším zkoumání ukázat, že „máslo na hlavě“ mají mnohdy úředníci, kteří se bojí kontroverzní věc rozhodnout nebo investoři, kteří nejsou schopní nebo ochotní doložit to, co po nich zákon nebo úřad požaduje. Oč jednodušší a bezpečnější je najít univerzálního viníka.

V moderní demokratické společnosti mají nevládní neziskové organizace nezastupitelné místo. Často vyjadřují vůli velkých skupin občanů a vyjadřují ji obvykle způsobem strukturovaným, jasně zaměřeným. Významnou úlohou „zelených“ nevládních organizací je zaujímat stanoviska k důležitým plánům a projektům, které mohou ovlivnit životní prostředí. Další funkcí „zelených“ organizací je ekologická výchova a zvyšování a rozšiřování ekologického uvědomění působením na širokou veřejnost. Ekologické organizace sdružují lidi, kteří jsou obvykle odborně na výši. Důležitou funkcí ekologických nevládních organizací je práce na specifických projektech, které jsou někdy vázány na práci obecních, okresních nebo státních orgánů, někdy jsou nezávislé. Ekologové kritizují různá rozhodnutí a akce, protože je považují za nesprávné z hlediska principů ochrany životního prostředí, přírody a přírodních zdrojů, a nikoliv proto, že je učinil ten či onen subjekt. Ve své naprosté většině úplně jednoznačně podporují demokracii a svobodnou společnost. Nevládní organizace je třeba vidět jako důležité prvky občanské společnosti (Moldan, 2003).

3.5 Aarhuská úmluva

Úmluva o přístupu k informacím, účasti veřejnosti na rozhodování a přístupu k právní ochraně v záležitostech životního prostředí, známá jako Aarhuská úmluva, je přelomovým dokumentem pro životní prostředí a demokracii. Aarhuská úmluva byla sjednána 25.6.1998 na konferenci ministrů životního prostředí regionu Evropské hospodářské komise OSN „Životní prostředí pro Evropu“. Úmluva má 40 signatářů a vstoupila v platnost 30.10.2001. Česká republika ji ratifikovala na podzim 2004, Evropské společenství Úmluvu ratifikovalo v únoru 2005.

Dle preambule Aarhuské úmluvy má každý jedinec právo žít v prostředí přiměřeném jeho zdraví a pohodě a má povinnost, jako jednotlivec i spolu s ostatními, chránit a zlepšovat stav životního prostředí ve prospěch dnešních i budoucích generací. Mají-li občané uplatňovat

toto právo a dostát této povinnosti, musí mít přístup k informacím o životním prostředí, musí mít právo podílet se na rozhodování týkajícím se životního prostředí a musí mít přístup k právní ochraně.

Implementovat Aarhuskou úmluvu na národní úrovni předpokládá sladit národní legislativu s požadavky Aarhuské úmluvy, ale také přijmout další politická či systémová opatření. Aarhuská úmluva hovoří o vztahu veřejné správy, veřejnosti a potenciálních či skutečných znečišťovatelů životního prostředí. Veřejnost je v duchu této úmluvy postavena jako partner veřejné správy s právem získávat srozumitelné informace o životním prostředí, účastnit se rozhodování a mít zajištěnu právní ochranu. Znečišťovatelé mají povinnost poskytovat včasné informace veřejné správě. Veřejná správa pak nese zodpovědnost za vytvoření fungujícího mechanismu toku informací od znečišťovatelů k veřejnosti, za vzdělávání a osvětu veřejnosti tak, aby byla schopna svých práv garantovaných Aarhuskou úmluvou využívat, a za vtažení veřejnosti do rozhodovacích procesů. Veřejná správa na místní, ale zejména na regionální a národní úrovni proto hraje při naplňování Aarhuské úmluvy klíčovou roli.

Institucí veřejné správy zodpovědné za naplňování Aarhuské úmluvy je ministerstvo životního prostředí jako orgán vrchního státního dozoru ve věcech životního prostředí a jeho resortní instituce, Agentura ochrany přírody, Česká inspekce životního prostředí a další. V kompetenci rozhodování s dopadem na životní prostředí mají i další ministerstva (ministerstvo zemědělství, ministerstvo průmyslu a obchodu, ministerstvo zdravotnictví, ministerstvo pro místní rozvoj, ministerstvo vnitra, ministerstvo dopravy, ministerstvo financí, ministerstvo práce a sociálních věcí, ministerstvo školství). Dále jsou za naplňování úmluvy zodpovědné krajské úřady, kraj, obce, parlament a soudy.

Pozitivním příkladem z praxe je zavedení centrálního informačního systému pro posuzování vlivů na životní prostředí a jeho aktivní plnění, dále vydání metodiky k procesu strategického posuzování vlivů na životní

prostředí (SEA proces) se zahrnutím doporučení pro účast občanů v procesu SEA, zveřejňování oznámení – aktivní účast občanů a NNO v připomínkování, využívání médií (tisk, rozhlas, internet) k zapojení veřejnosti do procesu SEA.

K negativním příkladům z praxe pak patří nevhodný čas konání veřejného projednávání, nevhodné informování o konání veřejného projednání (úřední deska, chybí identifikace zainteresované veřejnosti, přímé oslovení NNO, využití místního tisku apod., což by mohlo vyvolat větší zájem veřejnosti), malý zájem veřejnosti o účast v procesu SEA, nedostatek znalostí veřejné správy o technikách zapojování veřejnosti (neodbornost), nedostatek informování o výhodách zapojení veřejnosti do procesů (Zelený kruh, 2005).

V současné době se o přenosech významných škodlivých látek znečišťujících životní prostředí můžeme informovat v Integrovaném registru znečišťování (IRZ). Podle Ministerstva životního prostředí ČR IRZ vznikl z důvodu plnění závazků vyplývajících z ratifikace Aarhuské úmluvy. V roce 2005 MŽP informovalo o předpokládanému rozšíření počtu evidovaných látek. Doslova katastrofu představoval [vládní návrh zákona](#) pro [Integrovaný registr znečišťování \(IRZ\)](#). Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR o něm jednala ve druhém čtení [15. března 2007](#). Pokud by byl zákon přijat v předložené podobě, přišla by veřejnost o přístup k cenným informacím. Z loňského celorepublikového žebříčku deseti největších znečišťovatelů styrenem by například zůstali pouze dva. Podobně by z IRZ zmizely informace o řadě velkých znečišťovatelů látkami nebezpečnými pro lidské zdraví a životní prostředí. O přístup k informacím o toxických látkách vypouštěných konkrétními podniky tak budou ochuzeni obyvatelé v dlouhé plejádě města a obcí z celé České republiky. Podle posledního hlášení do IRZ data od 281 podniků. Ve [Zlínském kraji](#) by zmizely dvě třetiny hlášení. Přitom jde o kraj s nejvyšším množstvím ohlašovaných emisí prokázaných i potenciálních karcinogenních látek.

Kdo ztrácuje právo na informace o toxických látkách?

Například poslanci, kteří na schůzi Výboru pro životní prostředí nezvedli ruku pro zachování práva na informace o toxických látkách, tedy pro pozměňovací návrh poslanců Libora Ambrozka a Přemysla Rabase. Dále je to Ministerstvo průmyslu a obchodu, které prosadilo okleštění současného IRZ ve vládě a nadále na něm trvá. Uvidíme, jak dopadnou další jednání ve vládě (arnica).

3.6 Vyjádření RNDr. Miroslava Patrika (předseda Děti Země, zakládající člen Děti Země, v letech 1990 – 93 jejích 1. předsedou, nyní je vedoucím jejích brněnské pobočky), 16.4.2007:

Já myslím, že u úředníků EK a europoslanců v EP mají nevládní organizace významné postavení (možná lepší než u národních institucí), neboť je tam berou jako rovnocenné partnery, kteří prostě zastupují zájmy určitých lidí a mají různé jiné odborné argumenty, které tvoří protiváhu oficiálním či vůči jiným zájmovým skupinám (odborné odbory, zaměstnavatelské svazy). Navíc ochrana ŽP je pro EU několik let stále důležitá věc, i když přednější je samozřejmě bezpečnost či ekonomický růst.

V každém případě jsou euro-úředníci a euro-politici více vstřícnější k diskusi, než u nás. Ekologické NGOS podle mě tedy hrají významnou roli při rozhodování o evropské politice ŽP či souvisejících věcí. Loni se např. řešil zákon o nové chemické politice. Zde na jedné straně byli silní průmyslníci, kteří ji až tak radikálně odmítali z ekonomických důvodů, na straně druhé pak ekologická NNO se spotřebitelskými svazy, kteří se přimlouvali za větší přísnost s jejich posuzováním a spíše využívat neškodných alternativ a hlavně zveřejňovat

všechny důležité chemické látky (jejich používané množství a na co).
Výsledkem byl pak jakýsi kompromis...

Vyjádření Mgr. Tomáše Brinkeho, Česká společnost ornitologická, 21.4.
2007:

Česká společnost ornitologická jako nevládní nezisková organizace se na území ČR již přes 80 let věnuje problematice ochrany a výzkumu ptactva za spoluúčasti amatérských i profesionálních ornitologů. Spolupráce s EU v posledních letech se projevila zejména při vytváření návrhu a vyhlášení ptačích oblastí soustavy Natura 2000. ČSO byla požádána o vytvoření návrhu ptačích oblastí (zpracovala ho ve spolupráci se státní institucí Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR), jejichž většina byla v roce 2004 schválena vládou ČR. Tím se jako NNO významně zasadila o naplnění povinnosti ČR jako členské země EU vyhlásit v souladu s evropskou směrnicí o ochraně volně žijících ptáků na území ČR ptačí oblasti soustavy Natura 2000. V posledních letech je ČSO ve styku s EU především prostřednictvím světové organizace na ochranu ptactva Birdlife International. Tato organizace sdružuje partnerské organizace zaměřené na ochranu ptactva působících ve více než stovce zemí světa, ČSO je jednou z nich a zastupuje ČR. Birdlife International prosazuje naplňování a dodržování evropských směrnic o ptácích a směrnic o stanovištích, úzce spolupracuje s jednotlivými partnerskými organizacemi členských zemí EU. ČSO sama jako NNO je ve styku s Evropskou komisí, na kterou se obrací v případě, že na národní úrovni nejsou dodržovány závazky ČR jako členského státu EU při dodržování evropské legislativy ochrany životního prostředí, zejména směrnic o ptácích. Jelikož z 41 navržených ptačích oblastí soustavy Natura 2000 bylo ke dnešnímu dni vyhlášeno pouze 38 a vláda ČR tak upřednostňuje ekonomické a politické zájmy při

nevyhlášení 3 zbývajících ptačích oblastí nad vědeckými kritérii pro výběr ptačích oblastí soustavy Natura, obrátila se ČSO na Evropskou komisi již s několika stížnostmi na tento postup. Evropská komise v současnosti prověřuje tyto případy a v případě, že uzná pochybení vlády ČR při naplňování evropské směrnice o ptácích, předá tyto případy k Evropskému soudnímu dvoru.

Závěr

Předmětem mé diplomové práce byla účinnost politiky životního prostředí Evropské unie. Na počátku jsem uvedla základní principy (princip vysoké úrovně ochrany, princip předběžné opatrnosti a prevence, princip integrované ochrany, princip subsidiarity, princip ochrany co nejbliže u zdroje znečištění, princip trvale udržitelného rozvoje, princip platí znečišťovatel), které se vztahují k této politice a podle nichž by měla být politika vykonávána.

Dále jsem definovala ekonomické nástroje, přičemž jsem se zaměřila na ekologické označování, obchodování s emisemi, ekologický audit (označovaný za klíčový mechanismus politiky životního prostředí), environmentální pojištění, depozičně refundační systémy a stále diskutovanou ekologickou daňovou reformu s jejími výhodami i zápory.

V souvislosti s výkonem politiky životního prostředí bylo nutné popsat kompetence institucí v legislativním procesu. Ty zůstávají v rukou Komise, Rady Evropské unie a Evropského parlamentu. V České republice se pak na politice podílí Ministerstvo životního prostředí České republiky a Český ekologický ústav.

V návaznosti na tento text bylo nutné zmínit se o lobbistických zastoupeních, které hrají v Bruselu svou roli. Dále hovořím o neziskových subjektech jako nesporném prvku demokracie a jejich vlivu na politiku.

Hlavním cílem mé práce byl popis této politiky. Je zřejmé, že životní prostředí Evropské unie zůstane i v nejbližší budoucnosti pod tlakem mnoha subjektů – ekonomických, průmyslových, ekologického působení. Politika by měla směřovat k rozvoji svého teoretického rámce.

Seznam použité literatury

Publikace:

- 1) Balanyá, B. a kol.: Europe Inc., Pluto Press, London, 2000
- 2) Dlouhý, J.: Průvodce ochránce životního prostředí Evropskou unií, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 1. vydání, Praha, 2000
- 3) EURO ENGLISH, Ostrov, Praha 2004
- 4) Houghton, J.: "Globální oteplování, 1. vydání, Academia, Praha, 1998
- 5) Jančářová, I.: Ekologická politika, 1. vydání, MU, Brno, 2000
- 6) Kočíková, P.: Evropská unie a životní prostředí, politiky, strategie, legislativa, MONTANEX, Ostrava, 1998
- 7) Kolektiv autorů: Základy ekonomiky životního prostředí, Praha, 1992
- 8) Moldan, B.: Ekologie, demokracie, trh, 1. vydání, pro MŽP vydalo Informatorium, Praha, 1992
- 9) Moldan, B.: (Ne)udržitelný rozvoj ekologie, 2. Vydání, Karolinum, Praha, 2003
- 10) Rosa: Průvodce ekospotřebitele, 3. vydání, České Budějovice, 2005
- 11) Štěpánek, Z.: Ekonomické souvislosti ochrany životního prostředí, 1. vydání, UP, Olomouc, 1997
- 12) Zelený kruh: Zpráva o implementaci Aarhuské úmluvy, 2005

Příručky , brožury:

- 1) Agentury EU: Evropské agentury pro vás pracují v celé Evropě, Lucemburk, 2005

- 2) Informační kancelář Evropského parlamentu: Evropský parlament, Praha, 2004
- 3) Úřad pro úřední tisky Evropských společenství: Ústava pro Evropu, Lucemburk, 2004
- 4) Informační centrum Evropské unie: Co to znamená, když se řekne Brusel?, Praha
- 5) Storksdieck, M.: Nástroje řízení v oblasti péče o životní prostředí, ICLEI, 1991

Další texty:

Johanisová, N., kurs Ekologické ekonomie, PedF JČU 2005/6, nepublikováno.

Internetové zdroje:

- 1) www.euroskop.cz
- 2) www.evropska-unie.cz
- 3) www.arnica.cz
- 4) www.i-eps.cz (Dohnal, V.: Mýty o účasti veřejnosti)
- 5) <http://strat.cz/epp-ed/dok-zastupovani-zajmu-v-bruselu.php>
- 6) www.novinky.cz/ekonomika/brusel-si-posviti-na-ceske-povolenky-na-emise-co2_98106_pq6a7.html

Emailové zprávy:

Patrik, M.: vyjádření k roli neziskových subjektů v EU, 16.4.2007

Brinke, T.: vyjádření ke spolupráci ČSO a EU, 21.4.2007

Seznam zkratk:

ČSO – Česká společnost ornitologická

ČR – Česká republika

EDR – ekologická daňová reforma

ES – Evropská společenství

EU – Evropská unie

MŽP – Ministerstvo životního prostředí

NNO – nevládní neziskové organizace

PPP – princip „platí znečišťovatel“

ŽP – životní prostředí

Přílohy:

Přehled základních dokumentů týkajících se EU (zpracováno podle oficiálních serverů EU euroskop.cz a evropská-unie.cz)

Smlouvy:

Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO) (Pařížská smlouva) - 18. 4. 1951

Smlouva o založení Evropského společenství (ES) tzv. Římská smlouva - 25. 3. 1957

Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii (Euratom) - 25. 3. 1957, platí od 1. 1. 1958, podepsána společně se Smlouvou o EHS v Římě 25. března 1957. Na tyto smlouvy se často odkazuje jako na "Římské smlouvy". Je-li použit termín "Římská smlouva", rozumí se tím pouze Smlouva o EHS

Smlouva o Evropské unii - 7. 2. 1992 , platí od roku 1.11. 1993 - Maastrichtská smlouva změnila název Evropského hospodářského společenství na pouhé "Evropské společenství". Zavedla rovněž nové formy spolupráce vlád členských zemí - například v oblasti obrany a v oblasti "spravedlnosti a vnitřních věcí". Přidáním této mezivládní spolupráce ke stávajícímu "systému Společenství" vytvořila Maastrichtská smlouva novou politickou a zároveň hospodářskou strukturu sestávající ze tří pilířů: Evropskou unii (EU).

Deklarace:

Laekenská deklarace - 15. 12. 2001 - formuluje 60 cílových otázek k budoucnosti Evropské unie. V těchto otázkách jsou podrobně rozvedena čtyři hlavní témata: rozdělení a stanovení pravomocí, zjednodušení smluv, institucionální uspořádání a směřování k ústavě pro občany Evropy.

Charta základních práv občanů EU - 7. 12. 2000

Schumanova deklarace - 9. 5. 1950 - prohlášení francouzské vlády vysvětlující důvody chystaného vzniku Společenství uhlí a oceli

Dokumenty Rady Evropy a Organizace spojených národů

Všeobecná deklarace lidských práv - 10. 12. 1948 - přijato a vyhlášeno Valným shromážděním OSN. Valné shromáždění vyzvalo všechny členské státy Organizace spojených národů, aby znění Deklarace zveřejnily a "podpořily její šíření, vystavování, čtení a vykládání zejména ve školách a ostatních vzdělávacích institucích bez ohledu na politické uspořádání států a území".

Bílé knihy

Bílé knihy Komise jsou dokumenty, které obsahují návrhy na činnost Společenství v určité oblasti. V některých případech Bílá kniha následuje po vydání Zelené knihy, jejímž cílem je zahájit proces konzultací o daném tématu na evropské úrovni. Po schválení Radou se z Bílé knihy může stát akční program Unie pro danou oblast. Bílá kniha má pro členské státy EU pouze doporučující povahu, je nezávazným dokumentem.

Bílá kniha o zodpovědnosti za škody na životním prostředí - únor 2000 - obsahuje strukturu budoucího EU-režimu environmentální odpovědnosti, jehož záměrem je zavedení principu znečišťovatelské země. Popisuje klíčové prvky, potřebné pro to, aby takový režim pracoval efektivně a prakticky.

Bílá kniha "Energie pro budoucnost - obnovitelné zdroje energie" - listopad 1997 - cílem bylo podporovat to, co bylo nazýváno trvale udržitelnou mobilitou, a to mimo jiné prostřednictvím zajištění, aby rozvoj dopravních systémů přispíval k systému trvale udržitelného rozvoje a respektoval životní prostředí a zejména snižování emisí CO₂

Dohody:

Schengenská dohoda - 14. 6. 1985 - dohoda o postupném rušení kontrol na společných hranicích mezi vládami států Hospodářské unie Beneluxu, Spolkové republiky Německo, a Francouzské republiky.